

“El punt d'arribada d'Arana és Euskadi, el de Prat, Espanya”

El registrador de la propietat Enric Solà fa més de deu anys que estudia la ideologia de Sabin Arana i Enric Prat de la Riba, considerats els pares fundadors dels nacionalismes basc i català moderns. La conclusió és contundent: Arana formula una teoria coherent d'independència de tots els territoris bascos, mentre que Prat elabora un batibull que consolida la subordinació a Espanya.

“Prat té una concepció absolutament racista que ningú no pregona, enfront de la concepció igualitarista d'Arana”

Arana, omnipresent en el nacionalisme basc, és considerat el fundador indiscutit d'aquesta ideologia, un cas potser únic a tota Europa. Quins són els punts fonamentals del seu pensament?

—Normalment es diu que la formulació d'un ideal nacionalista és cosa de molts. El cas del nacionalisme basc, com ha posat de relleu un catedràtic italià, Daniele Conversi, al llibre *The Basques, the Catalans and Spain*, és rar perquè és cosa d'una sola persona, Sabin Arana.

Podríem explicar el seu pensament de moltes maneres, però una via senzilla per analitzar-lo és desentranyant l'eslògan de tota la seua vida, que és “*Jaungoikua eta Lagizarra*”, “Déu i Llei vella”. El nacionalisme basc, per a Arana, és la defensa de Déu, és a dir, de la fidelitat catòlica, apostòlica i romana, i de la “Llei vella”, que és la integritat foral; aquesta queda abolida per les lleis subsegüents a les dues grans guerres carlines que va suportar Euskadi, la que acaba el 1840 amb l'abraçada de Bergara i la que finalitza l'any 1876 amb la restauració borbònica a l'estat espanyol. Els carlins bascos havien defensat l'eslògan “*Jaungoikua eta Foruak*”, “Déu i Furs”, però Arana considera que els furs són una concessió del rei espanyol i substitueix la paraula “Furs” per “Llei vella”. Aquesta llei, segons Arana, inclou la integritat foral, la raça, la llengua i l'estat primitiu d'independència. L'eslògan “*Jaungoikua eta Lagizarra*” és enlairat per primera vegada pels germans Sabin i Lluís Arana en la rebuda als parlamentaris navarresos que tornen de la “Gamazada”, la plantada contra el ministre Germán Gamazo l'any 1893. Aquest eslògan apareix després de moltes formes. La ikurriña, inventada per Arana, té un fons d'un camp roig, que

representa el fet basc. Damunt, hi ha una aspa verda simbolitzant la "Llei vella", i per sobre de tot una creu blanca que representa Déu. Un altre exemple. Si vostè observa el logotip del PNB, s'adonarà que té les sigles PNV-EAJ. EAJ vol dir *Eusko Alderdi Jeltzalea*, és a dir Partit Basc defensor de JEL —o siga, de "*Jaungoikua eta Lagizarra*"—, unes sigles que contenen tots aquests elements: Déu o el catolicisme, la reintegració de totes les lleis velles, la raça, la llengua i la independència.

—Pel que vostè diu, les idees d'Arana són molt estructurades.

—El seu plantejament té una integritat total. Arana diu moltes vegades per escrit que la seua formulació del nacionalisme basc és un tot coherent i intrínsecament tramada, de tal manera que el rebuig d'un sol dels seus elements anul·la la totalitat del pensament nacionalista. Considera que en l'estructuració del pensament nacionalista que ell fa, tots els elements són interdependents, fins al punt que ell, planyent-se alguna vegada del gran esforç que fa en solitud, escriu que morirà ell i després potser no hi haurà ningú que sàpiga continuar desenvolupant el nacionalisme en els termes que ell ho va fer. Arana descriu un punt de partida, que és la consideració de set territoris històrics (Alaba, Biscaia, Guipúscoa, Navarra, Lapurdi, Baixa Navarra i Zuberoa), amb elaboracions jurídiques pròpies i convergents, i amb una llengua comuna, l'èuscar, que és dividida en set dialectes que coincideixen amb els set territoris. El punt d'arribada del nacionalisme ha de ser la reunificació i la independència d'aquests set territoris, units d'una forma confederal. Això ja ve elaborat i pensat des del principi del pensament i de l'acció d'Arana. Al primer centre que funda, l'Euskaldun Batzoki, l'any 1894, que donarà lloc al primer nucli polític, el Bizkai Buru Batzar, i després al Partit Nacionalista Basc, ja podem observar tot aquest plantejament. Els estatuts de l'Euskaldun Batzoki contenen la definició clara de l'objectiu polític del nacionalisme basc, que són la independència i la reunificació dels set territoris bascos en un estat confederal.

—El punt més publicitat de la doctrina de Sabin Arana, si més no pels seus oponents ideològics, han estat les seues idees sobre la raça. Se l'ha acusat de racista i de feixista. Ho és?

—És indiscutible que Sabin Arana té un pensament racial. El seu nacionalisme abraça,

com a mínim, cinc elements de consideració, i un d'ells és la defensa de la raça. La reivindicació de la raça basca és un punt cabdal del nacionalisme aranià. Hi ha una sèrie de formulacions, per exemple en el món del dret, que fan una contraposició entre territori i població. En aquesta correlació, el nacionalisme aranià s'inclina molt cap a la sang o la raça, mentre que el catalanisme de tombant de segle s'inclinava molt clarament cap a l'altre element, cap a la terra.

Pel que fa a les recriminacions, anem a pams. A Arana, se l'acusa de feixista, de nazi i de racista. Arana no és feixista en absolut. No és partidari de cap dels tres elements que podríem considerar constitutius del feixisme: el partit únic, el sindicat vertical i la creença en l'home profètic. Ell reivindica contínuament que el PNB té un funcionament democràtic i reclama sindicats bascos per defensar els drets dels treballadors del seu país.

Desglossem també la imputació de nazisme. György Lukács, el conegut intel·lectual hongarès, a la seua obra *La destrucció de la raó*, va fer una síntesi de les idees del nacionalsocialisme: la creença en un caos dels pobles i en una possible revitalització o regeneració de les races, i l'oferta d'aquestes dues creences com a substitutiu modern de la religió. Arana no té res a veure amb això. No ofereix les seues idees com una alternativa a la religió. Sempre manifesta una fidelitat tremenda a la jerarquia catòlica. La creença en un caos dels pobles no la veig per cap dels seus escrits; i en quin sentit se li podria atribuir una pretensió de regenerar la raça? El seu plantejament racial és defensiu. Sap que en temps antics, els bascos ocuparen més territoris, però no se li ocorre de cap de les maneres que els territoris bascos s'estenguen de nou. La seua proposta primera i més cridanera és "Que se vayan!", referit als espanyols. És una posició racial de defensa.

Pel que fa a l'acusació de racista, no seria honest llançar cap imputació a Arana sense tenir en compte tot el seu pensament. Ell escriu articles en els quals fa referència, per exemple,

"Els punts de partida de Prat són la llengua i el dret, però no sap ni quina és la seua llengua ni el seu dret."

EFEE / CONGRÉS DE CULTURA CATALANA

D'esquerra a dreta, Sabin Arana i Enric Prat de la Riba. "Són dos personatges imprescindibles per entendre les actituds i els comportaments dels líders polítics actuals basconegats i catalunyoncs", valora Solà.

a la invasió espanyola del Marroc, a la conquesta i colonització d'Amèrica, a la guerra dels bòers o a la de Cuba. En 1902 va enviar al president americà Roosevelt un cablegrama felicitant-lo per haver donat la independència a Cuba quatre anys després de la guerra colonial; això farà que vaja a la presó. Arana és un pensador i un lluitador absolutament antiimperialista. Retreu als estats europeus la invasió d'altres territoris. En la guerra del Rif, al contrari de Prat de la Riba, Arana es posa en contra de la presència espanyola. Ell sempre posa per damunt de totes les races la indígena, després dels indígenes hi ha els mestissos, a continuació, els antics colons i, per últim, l'invasor més modern. Aquesta sistemàtica, que aplica a tot el món, és la que utilitza per a Euskadi.

En tot cas, Arana és més restrictiu que la legalitat espanyola, perquè remunta el control per la integració de l'estranger des del nivell dels pares al nivell dels avis. El nostre Codi civil, per concedir la ciutadania espanyola a l'estranger que naix ací, li exigeix que el pare o mare haja nascut també al Regne d'Espanya. Sabin, en canvi, per admetre com a socis de l'Euskaldun Batzoki a persones de cognoms espanyols, exigeix la naixença a Euskadi dels seus avis.

—Arana és més racista que els ideòlegs del nacionalisme espanyol coetani?

—Arana va escriure, però les bestieses, al llarg de la història, les han comeses uns altres. També podem comparar Arana amb qui és considerat per molts com el fundador del catalanisme modern, Enric Prat de la Riba. Prat és un pensador imperialista. Es posa radicalment a favor de l'estat espanyol en la guerra d'Àfrica, i admira els imperis anglès, rus, austríac... Hi ha un estudi de Prat de la Riba, que curiosament ha estat eliminat de les seues obres completes, la *Idea sintètica de la Història d'Espanya*, conservat a l'arxiu familiar, on explica que de les tres grans races, la raça blanca és superior, i per aquesta raó domina totes les altres, i acabarà imposant-se totalment. Prat té una concepció absolutament racista que ningú no pregona, que tot el món encobreix, enfront de la concepció d'Arana, absolutament en defensa de les races indígenes i igualitarista, que és la que manifesta en tota la seua producció. Pel que fa al pensament espanyol coetani i posterior, de mencions a la raça en tenim totes les que vulguem i més. La festa de la hispanitat s'ha celebrat sempre com a dia de la raça. Hem de precisar, tanmateix, el significat d'aquest terme. En aquella època, quan s'utilitzava la paraula raça, moltíssimes vegades es feia referència a la nació.

—Ha començat a comparar alguns aspectes de la ideologia de Sabin Arana amb un coetani seu que és

considerat per molts com el pare del nacionalisme català modern, Enric Prat de la Riba. Quins paral·lelismes podem establir entre ells?

—Tenen unes coincidències biogràfiques evidents. Els dos viuen a cavall dels segles XIX i XX, Arana és cinc o sis anys més vell que Prat. Els dos moren joves, són d'una formació catòlica molt clara i passen per la Facultat de Dret de Barcelona. Una altra similitud és que són dos homes d'escrit i d'acció alhora, i tenen una producció periodística molt àmplia. Una darrera semblança que s'ha volgut establir, la de considerar-los com a fundadors dels respectius nacionalismes, jo la posaria en quarantena. És evident que Arana és el fundador del nacionalisme basc, però no tinc gens clar que Prat siga el fundador del nacionalisme català. També hi ha algunes divergències biogràfiques, com ara que Prat és d'extracció camperola i modestament benestant, i Arana és de família burgesa.

—Passem a comparar les ideologies. Vostè veu molts punts febles en les teories de Prat de la Riba.

—Sabin Arana, de manera encertada o no, té unes idees i unes concepcions molt precises. Les idees de Prat de la Riba, no les veig de la mateixa claredat. Els punts de partida del suposat nacionalisme de Prat de la Riba són la llengua i el dret, que ell considera com els dos principals elements definidors de la nació. Però ell mateix no té idees clares de quins siguin la seua llengua ni el seu dret. Per definir l'abast territorial de la llengua catalana, Prat descriu una espècie d'acordió: el rovell seria el català del Principat, però quan s'amplia hi inclou fins i tot l'occità. Per a aquest pensador, el català i l'occità són el mateix idioma, no sap exactament quins són els límits territorials de la seua llengua. Amb el dret català li passa el mateix, creu que és el mateix que l'occità. Prat no té ni idea de quin és el nostre veritable dret, que és el dret dels Països Catalans. Fet i fet, Prat no té clars quins són els límits dels dos elements en què basa la nacionalitat catalana i el seu combat material és per les quatre províncies que conformen el Principat. Arriba a ser president de les quatre províncies, ja que serà el primer president de la Mancomunitat de Catalunya. La seua elaboració teòrica és en general també referida a les quatre províncies de Catalunya. El punt d'arribada són les quatre províncies i no els Països Catalans. A més, és absolutament antiindependentista. El resultat és la desunió dels set Països Catalans i la dependència de diverses sobiraniaes.

—No hi ha una ruptura de continuïtat?

—La pràctica de Prat, que és en definitiva la que ens informa sobre una persona, és de manteniment de les estructures de l'estat espanyol, el qual considera nació en diferents textos. Dins d'Espanya s'integra irreversiblement el Principat de Catalunya, al qual moltes vegades anomena nació i moltes altres regió. Prat és, en definitiva, el gran formulador del catalunyisme regional, no del

nacionalisme català, i per comprovar-ho cal simplement que llegim les seues obres completes. Com a exemple, tan sols un botó de mostra: el partit que ell funda junt amb d'altres i que el duu al poder és la Lliga Regionalista.

—Alguns autors, tanmateix, diuen que hi ha una evolució en el pensament de Prat de la Riba.

—Hi ha estudiosos que consideren que té dues etapes, una primera regionalista i una segona i darrera nacionalista. El punt d'inflexió diuen que és el *Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei dels hebreus*, de l'any 1897. Si agafem les obres completes i continuem llegint enllà d'aquesta data, ens adonem que no deixa de ser regionalista. Jo crec que no ix mai del catalunyisme regional, i que fa el paper de falsejador del catalanisme nacional.

—Passem a les herències dels dos pensadors. Quin és el llegat d'Arana en l'ideari del PNB i en el nacionalisme basc?

—L'herència d'Arana en el PNB ho és tot. Va ser el fundador del partit, qui va establir la seua trajectòria. Les seues obres completes diagnostiquen el punt de partida del fet diferencial nacional basc i marquen els llocs d'arribada. Arana satisfà les necessitats de simbologia que té tota nació. Defineix el gentilici nacional, que és *basc*, i dóna un nom a aquella nació, *Euskadi*. A ell no li agrada la paraula *Euskal Herria*, que és la que ara utilitza l'esquerra abertzale, i que vol dir territori basc, perquè, mogut per la concepció racial del nacionalisme, ell posa el centre en la població i no en la terra. Inventa també una bandera, que és la ikurriña, com a senyera nacional dels bascos. Hi ha certs punts del seu pensament que un segle després ens criden l'atenció, com ara una sèrie de reticències a la reunificació lingüística. És partidari de mantenir els set dialectes eusquèrics, perquè pensa que la tasca de fer un èuscar unificat és molt posterior. Les necessitats modernes, tot al contrari, han obligat a elaborar un *euskara batua*, un èuscar unificat que és l'oficial.

Tota aquesta és l'herència que ell deixa al PNB, i que ha estat en certa mesura distorsionada. Aquest partit ha col·laborat almenys en dos moments a la rebaixa de l'ideari aranià, amb les promulgacions dels dos estatuts d'autonomia. El primer estatut d'autonomia, l'octubre del 1936, ja en temps de guerra, fa retrocedir la denominació nacional d'Euskadi i la circumscriu als territoris bascongadas. Amb el segon estatut, del 1979, va tornar a passar el mateix. Han utilitzat per als tres territoris bascongadas el gentilici nacional, *basc*, el nom de la nació, *Euskadi*, i la bandera, la ikurriña. La història d'un poble no s'explica per tres símbols, però crec que són tres grans definidors, i responsables dels malentesos actuals són també en alguna mesura els dirigents del PNB, en utilitzar per a les tres províncies bascongadas els símbols que va idear Sabin Arana per als set territoris que configuren Euskadi. Els Països Catalans no hem sortit mai de l'*impasse*, mancats com estem de gentilici, senyera i nom de la nació. Els bas-

“Prat de la Riba és el gran formulador del catalunyisme regional, no del nacionalisme català”

cos, que havien eixit d'aquell atzucac de la mà de Sabin Arana, han fet un retrocés. Per timidesa o triomfalisme, o per falta de visió històrica dels polítics bascongads, han tornat a entrar en la confusió. És un factor més de rebuig del PNB i de la ikurri-na fora de la comunitat autònoma bascongada.

—No fa molt de temps, s'han dut a terme algunes iniciatives que sí que tenen en compte tot el territori, com ara la Udalbitza. Amb entitats com aquesta, no se supera el marc territorial de la comunitat autònoma?

—La Udalbitza és una assemblea municipal que aplega representants de tots els territoris bascos, els integrats a l'estat espanyol i al francès. El PNB no ha perdut la visió omniconceptiva dels set territoris d'Euskadi, encara que haja regionalitzat els signes representatius. Normalment, seuen al voltant d'una taula representants del mateix nivell, i l'única manera de fer-ho a Euskadi és amb els representants locals perquè s'ha de baixar al nivell comú de representació. Euskadi Nord no és ni un departament dins de l'estat francès perquè el jacobinisme francès és possiblement el millor elaborat del món. Per tant, com que els bascos de l'estat francès no tenen més representació que la dels ajuntaments, l'única manera de reunir tots els territoris és mitjançant els representants locals.

—El problema dels territoris bascos a l'estat francès és semblant al de la Catalunya Nord. L'única representació possible és a través dels ajuntaments.

—Dels set territoris catalans, n'hi ha dos que no estan vertebrats, la Catalunya nord i la Franja. No tenen més representació democràtica que la dels seus ajuntaments. Un intent actual d'asseure al voltant d'una taula els set països catalans amb una representació democràtica només és possible amb els representants municipals. Aquest seria el sentit de qualsevol assemblea de regidors que s'haja fet o que es projecte fer.

— ...i sobre l'herència de Prat de la Riba.

—Jo veig els representants del PNB, que són de dretes, i no me'ls imagine passant-se al PP. Hi ha una barrera nacional. Un jeltzale o abertzale apuntat-se al Partit Popular seria un boig, o un traïdor o un convers. Als Països Catalans el trànsit és imaginable i admissible. Hi ha polítics que tranquil·lament s'han passat de Convergència al PP perquè no hi ha trencament entre ambdós. És, en part, a causa de l'herència de Prat, com veiem en la seua obra, perquè no estableix una ruptura de continuïtat amb el nacionalisme espanyol, sinó una col·laboració i una subordinació. El catalunyisme regional que ell formulà és la ideologia, irracionalista i anticcientífica, vigent en tots aquests sectors que governen el Principat de Catalunya. No sé si tinc una deformació per haver estudiat tant Enric Prat de la Riba i Sabin Arana, però crec que són dos personatges imprescindibles per entendre les actituds i els comportaments dels líders polítics actuals bascongads i catalunyencs.

Miquel Calvet

Vic, El Somni de les Nits d'Estiu del 23 de juny al 5 d'agost de 2001

Sarau d'Estiu

Música tradicional,
els dilluns a la plaça del pes

Nits del Llibre

del 10 al 13 de juliol, actuacions
al pati de l'Institut del Teatre

Cinema a la Fresca

els dimarts a la plaça
D.M. de Clariana

Balle de Gent Gran

els diumenges a la
plaça dels Màrtirs

Va de Balls

infantils, els dissabtes
a la plaça del pes

Nits del Món

17, 18 i 19 de juliol
a la Bassa dels Hermanos

